

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

מקצועות הבחירה לבגרות

מוגש לוועדת החינוך, התרבות והספורט

כתיבה: יובל וורגן

אישור: הודיה קין, ראש צוות

עריכה לשונית: מערכת "דברי הכנסת"

כ"ו באייר תשע"א

30 במאי 2011

הכנסת, מרכז המחקר והמידע

קריית בן-גוריון, ירושלים 91950

טל': 02 - 6408240/1

פקס: 02 - 6496103

www.knesset.gov.il/mmm

מסמך זה נכתב לבקשת חבר הכנסת אלכס מילר, יושב-ראש ועדת החינוך, התרבות והספורט של הכנסת, לקראת דיון בוועדה בנושא "ריבוי מקצועות בחירה לבגרות".

מדיניות שר החינוך כיום, כפי שהוצגה בפני ועדת החינוך של הכנסת, היא שבמסגרת ההתמקדות במקצועות הליבה במערכת החינוך יש לצמצם את מספר מקצועות הבחירה לבגרות. להלן תוצג סקירה תמציתית של ההתפתחויות בעניין זה.

1. רקע

במתכונת בחינות הבגרות חלו שינויים רבים מאז קום המדינה ועד היום.¹ יש הטוענים כי שינויים אלו נובעים ממטרות כלליות של מערכת החינוך אשר עשויות שלא לעלות בקנה אחד, כמו שוויון ומצוינות. כפועל יוצא מכך, גם המטרות של בחינות הבגרות עשויות שלא להתיישב זו עם זו, למשל טיפוח היחיד ואחידות.² הגישות השונות בדבר האיזון הרצוי בין מטרות משותפות לכלל הלומדים לבין מטרות אישיות הובילו למחלוקות בדבר המתכונת הרצויה של בחינות הבגרות, ובתוך כך – למחלוקות בדבר מספר הבחינות ומספר אפשרויות ההיבחנות הרצויות.

בסקירה היסטורית של השינויים שחלו בבחינות הבגרות בעשורים הקודמים אפשר למצוא, בין היתר, כי כבר בשנות ה-60 דובר על הכוונה לערוך שינויים בתוכנית בחינות הבגרות, מתוך מגמה לצמצם את מספר מקצועות הבחינה, להפחית את העומס המוטל של התלמידים ולעודד העמקה רבה יותר בחומר הלימודים בכלל ובמקצוע הראשי הנלמד ("מגמה") בפרט. המלצות דומות נתנו ועדות שעסקו בנושא בשנים שאחר כך.³

לעתים הדיון במספר בחינות הבגרות הרצויות מתמקד במקצועות החובה לבגרות, ולעתים הוא עוסק במקצועות הבחירה, הניתנים לבחירת התלמידים (על-פי הכללים שקבע משרד החינוך ב"חוקת הזכאות" לבגרות העדכנית והתקפה). **בשנים האחרונות הועלו כמה פעמים טענות בדבר הצורך בצמצום מספר מקצועות הבחירה לבגרות,⁴ ומנגד היו שטענו כי יש לשמור על מגוון אפשרויות הבחירה ואף להרחיבו.**

שני הטיעונים העיקריים בעד צמצום מספר מקצועות הבחירה הם הצורך בהתמקדות של כלל הגורמים במערכת (מטה, מנהלים, מורים ותלמידים) במקצועות הליבה והרצון לצמצם את המשאבים הכספיים והלוגיסטיים הכרוכים בעריכתן של בחינות בגרות במקצועות כה רבים ושונים (למשל ניסוח שאלונים בכל מקצוע והדפסתם ופיתוח מערך של בדיקה והערכה בכל מקצוע).⁵

הטיעונים העיקריים בעד שמירת מגוון רחב של מקצועות בחירה הם הותרת מרחב אישי של בחירה והעדפה בתוך המסגרת של מערך הבחינות הממשלתי, הן ברמת התלמיד היחיד והן ברמת בית-הספר,

---

¹ סקירה תמציתית של השינויים שחלו בבחינות הבגרות, וכן להפניות אל מקורות שבהם נדונו שינויים אלו בהרחבה ואל דוחות של ועדות אשר עסקו בנושא בעבר (כגון ועדת בן-פרץ וועדת שילד), ראו: מרכז המחקר והמידע של הכנסת, [בחינות הבגרות – סקירת השינויים שחלו בבחינות הבגרות במהלך השנים ודיון במטרותיהן](#), כתבה: דפנה סחייק, ינואר 2003; קבוצת ון-ליר לחינוך, [בחינות בגרות – מסגרת להבנת מערכת החינוך בישראל כיום ולניתוח כיווני הכרעה אפשריים בבחינות הבגרות](#), עבודה שנערכה בהזמנת לשכת המדען הראשי של משרד החינוך, מרס 2007.

² דברים אלו לקוחים מתוך מסמך מרכז המחקר והמידע של הכנסת הנזכר לעיל.

³ ראו הערה 1.

⁴ ראו למשל את דברי ד"ר יעקב כ"ץ, לשעבר יושר-ראש המזכירות הפדגוגית של משרד החינוך, [בפרוטוקול מס' 433 מישיבת ועדת החינוך, התרבות והספורט של הכנסת השש-עשרה, 10 באפריל 2005](#), באתר האינטרנט של הכנסת; המלצתה של "ועדת דוברת" בעניין זה בדוח המסכם את עבודתה, [התוכנית הלאומית לחינוך](#), ינואר 2005, באתר משרד החינוך.

⁵ הכוונה היא שהמשאבים שייחסו עקב צמצום מספר מקצועות הבחירה יופנו לתגבור הלימודים במקצועות הליבה.

ומתן אפשרות להרחבת אופקים ולהעמקה בתחומים שונים לתלמידים המעוניינים בכך ואף קבלת הערכה פורמלית על כך באמצעות בחינות הבגרות.⁶

1.1. הרכב תעודת הבגרות

כידוע, בחינות הבגרות הן בחינות ממשלתיות, והן האמצעי המרכזי של מערכת החינוך לקביעת זכאותו של התלמיד המסיים את לימודיו בבית-הספר לתעודת בגרות. זכאים לתעודת בגרות "תלמידים שעמדו בכל הדרישות והתנאים המוגדרים כמזכים בתעודה לאחר מועד חורף העוקב שלאחר סיום הלימודים". כדי להיות זכאי לתעודת בגרות, תלמיד חייב להיבחן ולעמוד בהצלחה בבחינות בגרות בהיקף של 21 יחידות לימוד (להלן: יח"ל) לפחות.

להלן הרכב הבחינות המזכה בתעודת בגרות:

- א. בחינות חובה;
  - ב. בחינות במסגרת הבחירה המחייבת;
  - ג. בחינות במסגרת הבחירה הנוספת.
- בחינות החובה בנתיב העיוני בחינוך העברי:**

המקצוע	רמת הלימוד המינימלית
תנ"ך	2 יח"ל
הבעה עברית	2 יח"ל
ספרות עברית	2 יח"ל
היסטוריה	2 יח"ל
אזרחות	2 יח"ל
מתמטיקה	3 יח"ל
אנגלית (שפה זרה ראשונה) ⁷	3 יח"ל
סך הכול	16 יח"ל

בחינות במסגרת הבחירה המחייבת:

נוסף על בחינות החובה, תלמיד חייב להיבחן במקצוע אחד לפחות מתוך רשימת מקצועות הבחירה המחייבת ברמה של 2 יח"ל לפחות. ברשימת המקצועות כ-40 מקצועות לימוד, מחציתם עיוניים ומחציתם טכנולוגיים.

⁶ ראו למשל: יולי חרומצ'ניקו, "בתי-הספר חוששים: צמצום הבחירה בבגרויות יהפוך את כולנו לזהים", **הארץ**, 22 בדצמבר 2004; אורי קשתי, "שר החינוך סער מתחייב להקפיץ את שיעור הזכאים לבגרות", **הארץ**, 7 במאי 2009.

נציין כי כמו בעבר, גם בשנים האחרונות יש הטוענים כי רצוי לערוך רפורמה במערך בחינות הבגרות, ולהפוך את הבחינות ברוב המקצועות – מלבד שלושה מקצועות יסוד (מתמטיקה, עברית ואנגלית) – **לבחינות פנים בית-ספריות**, תוך קיום מערך של בקרה ותוך מתן ביטוי לציונים במקצועות אלו בתעודת הבגרות של התלמיד. ראו למשל: חיים אדלר, מנדי רבינוביץ וסווטלנה ז'אק-יוסיפון, **בחינות בגרות: הצעה לרפורמה מבנית בבחינות הבגרות**, מתוך ספר כנס מנדל לחינוך, דצמבר 2008.

⁷ יש להבדיל בין עמידה בתנאי הזכאות לתעודת בגרות כמפורט לעיל לבין עמידה בדרישות הסף של האוניברסיטאות, אשר כוללות בחינה בשפה זרה ראשונה ברמה של 4 יח"ל לפחות. כמו כן, נדרשת בחינה באנגלית ברמה של 3 יח"ל לפחות מתלמיד שנבחן ברמה גבוהה בשפה זרה אחרת.

יש להדגיש כי בחינה ברמה גבוהה באחד ממקצועות החובה המפורטים לעיל **עונה** על הדרישה לבחינה אחת במסגרת הבחירה המחייבת, ובלבד שהיא 2 יח"ל לפחות **מעל** לדרישה המינימלית בבחינות החובה. נוסף על האמור לעיל, תלמיד יוכל להשלים את הרכב הבחינות שלו על-ידי בחינות במסגרת **הבחירה הנוספת**. זו יכולה לכלול בחינות נוספות מתוך רשימת הבחירה המחייבת, או בחינות במקצועות שאינם רשומים ברשימת מקצועות החובה וברשימת הבחירה המחייבת ואושרו במשרד החינוך.

2. מדיניות משרד החינוך

בישיבת ועדת החינוך של הכנסת באוגוסט 2009 הציג שר החינוך גדעון סער את החזון החינוכי ואת היעדים העיקריים שקבע משרד החינוך בראשותו.⁸ אחד היעדים שהציג היה "שיפור הישגים", ובמסגרתו הוגדר היעד "התמקדות במקצועות הליבה וחיזוקם".

הסעיף הראשון בתוכנית ליישום יעד זה הוגדר כדלקמן: "**צמצום של 25% במקצועות הבחירה הקיימים בחטיבה העליונה, שעליהם נבחנים בבחינות חיצוניות (כיום יש 87 מקצועות) [כך נכתב במקור – י.ו.] והתמקדות במקצועות הליבה**".⁹ יעד דומה הוצג גם בתוכנית העבודה הרשמית של משרד החינוך לשנת 2010, ופורטו בה גם מדדי התפוקה והתוצאה לכל אחד מהיעדים. מדד התפוקה שהוגדר ליעד זה היה "רשימה חדשה של מקצועות הבחירה אשר יילמדו בחטיבה העליונה", ואילו מדד התוצאה שהוגדר ליעד זה היה "100% חטיבות עליונות אשר ילמדו מקצועות בחירה אך ורק מתוך הרשימה שהנהלת משרד החינוך תגדיר".¹⁰ יש לציין כי בישיבת ועדת החינוך של הכנסת אשר נזכרה לעיל ציין שר החינוך כי מדובר במהלך לא פשוט, וצפוי שהוא יימשך זמן מה.

לשם מימוש היעד האמור, כבר בסוף חודש יולי 2009 הטיל שר החינוך על גבי רחלה שיפר (לשעבר מנהלת אגף הבחינות במשרד החינוך וכיום מנהלת אגף א' – תוכניות אסטרטגיות לערכים במשרד) לעמוד בראש צוות משימה להגשת המלצות לצמצום מספר מקצועות הבחירה. להלן יוצגו ההמלצות שהגיש צוות זה.

2.1. צעדים שנקט המשרד בשנתיים האחרונות¹¹

הצוות שמינה שר החינוך הגיש את המלצותיו בנובמבר 2009. בהמלצות פורטו התבחינים שלפיהם הומלץ להפחית את מספר המקצועות שאפשר להיבחן בהם:

1. מקצועות שאין בהם תוכנית לימודים כתובה, רשמית ומחייבת (למשל חינוך לקריירה, מוט"ב – מדע וטכנולוגיה בחברה).
2. מקצועות עיוניים שאינם בגדר המשך לתהליך הלמידה בשכבות גיל קודמות.
3. מקצועות אשר הלמידה העיקרית בהם ממוקדת בפעילות מעשית, וכן מקצועות התנסותיים אשר בהם לימוד המקצוע הוא השלב היישומי בלימודי המגמה.¹²

⁸ פרוטוקול מס' 61 מישיבת ועדת החינוך, התרבות והספורט של הכנסת, 26 באוגוסט 2009, באתר האינטרנט של הכנסת.

⁹ משרד החינוך, מצגת "ממשלת ישראל מאמינה בחינוך", אוגוסט 2009.

¹⁰ משרד החינוך, תוכנית עבודה לשנת 2010, אוקטובר 2009.

¹¹ ד"ר צבי צמרת, יושב-ראש המזכירות הפדגוגית במשרד החינוך, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 11 במאי 2011.

¹² בהמלצות הודגש כי מקצועות שניתן בהם סיווג מקצועי ממשרד ממשלתי (כגון משרד התמ"ת, משרד התיירות ומשרד הבריאות) או מהשלטון המקומי ימשיכו להתקיים גם אם על-פי התבחינים אפשר להמליץ לבטלם; לדוגמה: ניהול משאבי אנוש, שמשך התמ"ת דורש לצורך קבלה של תעודת ניהול משרד ממוחשב, ניהול תיירותי ומלונאי, עיצוב וטיפוח החן.

4. מקצועות אשר בעקבות ההתפתחות הטכנולוגית כבר אינם עונים על צורכי שוק העבודה; בחינוך הטכנולוגי ייעשה איחוד במקצועות ההתמחות.
5. מקצוע משיק או חופף בתכניו למקצוע אחר במערכת.
6. ביטול שפות זרות משניות, להוציא שפות זרות משניות אשר יש הסכמים בין-לאומיים המחייבים את למידתן (גרמנית, צרפתית), וכן שפות אשר מדוברות בקרב קבוצות גדולות של עולים (רוסית, אמהרית).

לאור תבחינים אלו, ולאחר מיפוי המקצועות הקיימים במערכת החינוך, הגיש הצוות **רשימה של 27 מקצועות לדיון בדבר האפשרות לבטלם**. לרשימה זו נלווה פירוט של המשמעויות הנלוות למהלך הצמצום בנוגע לכל אחד מהמקצועות, מבחינתו של משרד החינוך, כגון התערבות של הארגונים המקצועיים, פרק הזמן הנדרש ליישום, צמצום אפשרויות הבחירה של התלמידים והחלשת כוח ההחזקה של תלמידים בבתי-הספר (כלומר חשש להתגברות הנשירה מלימודים).

ביואר 2010 נערכה במשרד החינוך ישיבה בהשתתפות שר החינוך, מנכ"ל משרד החינוך, נציגי המזכירות הפדגוגית ונציגי המינהל למדע ולטכנולוגיה. על-פי תשובת המשרד על פנייתנו, בישיבה זו נערך מיפוי מדוקדק יותר של מקצועות הלימוד וגובשה החלטה למקד את הצמצום במקצועות הטכנולוגיים, כמפורט להלן:

▪ לבטל את המקצועות האלה:

1. הוראה והדרכה (לגיל הרך);
2. מערכות מידענות ממוחשבות;
3. חינוך לקריירה.

▪ לאחד עשרה מקצועות לכדי חמישה מקצועות (ובתוך כך לצמצם את מספר השאלונים החיצוניים בכתב) במקצועות האלה:

המקצוע החדש	המקצועות	
מערכות ממוחשבות ברכב	מערכות רכב	1
	מערכות מכונאות רכב	2
ניהול תיירותי ומלונאי	קבלת תיירות	3
	שיווק וקידום תיירות	4
מערכות הספק פיקוד ובקרה	מערכות הספק פיקוד ובקרה	5
	קירור ומיזוג אוויר	6
מערכות סיב"ם ותיב"ם	מערכות סיב"ם ותיב"ם	7
	תחזוקת מערכות מכניות (צנרת ומבנים)	8
אדריכלות	אדריכלות	9
	תכנון הנדסי של מבנים	10

2.2. המצב הנוכחי בכל הנוגע לצמצום מקצועות הבחירה

על-פי תשובת משרד החינוך על פנייתנו, זה המצב כיום:

במקצועות העיוניים – על-פי הסיכום שהושג בישיבה שנערכה באוקטובר 2010 לא צומצם מספר המקצועות העיוניים. בד בבד אושרה תוספת של שלושה מקצועות בחירה בתחום השפות הזרות אשר בהן ייערכו בחינות בגרות: איטלקית, סינית ופרסית (בשפה הפרסית עדיין לא נערכות בחינות בגרות; משרד החינוך נתן לכך אישור עקרוני, וייתכן כי בשנת הלימודים תשע"ג המקצוע יירשם כמקצוע בחירה לבגרות לכל דבר ועניין).¹³ בתשובת משרד החינוך לא צוין מדוע הוספו המקצועות האלה.

במקצועות הטכנולוגיים – הוחל הליך של צמצום מספר המקצועות. בקובץ השאלונים של בחינות הבגרות צוין כי בחינות הבגרות במקצועות הלימוד שלהלן יתקיימו בפעם האחרונה בשנת הלימודים תשע"ד (2013/14):

1. תחזוקת מערכות מכניות;
2. הוראה והדרכה;
3. מערכות מידענות ממוחשבות;¹⁴
4. קירור ומיזוג אוויר;
5. תכנון הנדסי של מבנים.

בתשובת משרד החינוך צוין עוד כי בחודשים האחרונים נערך המינהל למדע ולטכנולוגיה לצמצום נוסף של מקצועות לימוד, והדבר יובא לאישור הנהלת המשרד.

3. נתונים

על-פי מיפוי עדכני שנערך במזכירות הפדגוגית של משרד החינוך, מספר מקצועות הלימוד אשר אפשר להיבחן בהם בבחינות הבגרות בשנת הלימודים הנוכחית (תשע"א) הוא כדלקמן:¹⁵

- מקצועות חובה – 25;
- מקצועות עיוניים לבחירה – 44;
- מקצועות טכנולוגיים לבחירה – 58;
- מקצועות ייחודיים (קיבלו אישור מיוחד של משרד החינוך ונלמדים בבתי-ספר מסוימים) – 24.

סך הכול: 102 מקצועות בחירה

¹³ יש לציין כי נוסף על האמור לעיל, בשנת הלימודים הנוכחית נערך ניסוי לשלב מקצוע לימוד חדש נוסף בחטיבה העליונה – "חינוך פיננסי". שילובו של מקצוע זה במערכת החינוך נובע בין היתר [מסעיף בהסכם הקואליציוני שנחתם בין סיעת הליכוד לבין סיעת העבודה במרס 2009](#), אשר נכתב בו כי "ממשלת ישראל תפעל להכללת נושא החינוך הפיננסי למערכת הלימודית, בגילאי התיכון, החל משנת הלימודים תשע"א". בשלב זה לא ידוע אם יש כוונה לערוך במקצוע זה בחינות בגרות.

¹⁴ נזכיר כי הנושא של ביטול המקצוע מערכות מידענות ממוחשבות (המכונה לעתים "מדעי המידע") נדון בוועדת החינוך של הכנסת, והוועדה אף מתחה ביקורת על תהליך קבלת ההחלטות במשרד החינוך בעניין זה. להרחבה ראו [פרוטוקול מס' 210 מישיבת ועדת החינוך, התרבות והספורט של הכנסת](#), 11 במאי 2010, באתר האינטרנט של הכנסת; מרכז המחקר והמידע של הכנסת, [כוונת משרד החינוך לבטל את המקצוע מדעי המידע \(מערכות מידענות ממוחשבות\)](#), כתיבה: יובל וורגן, 10 במאי 2010.

¹⁵ ד"ר צבי צמרת, יושב-ראש המזכירות הפדגוגית במשרד החינוך, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 11 במאי 2011. המיפוי שנערך במזכירות הפדגוגית מבוסס על המידע השמור בקובצי השאלונים של בחינות הבגרות לשנת 2011.

יש להבהיר כי מקצועות לימוד אשר יש בהם תוכניות לימודים נפרדות המיועדות למגזר מסוים נספרו במיפוי זה כמקצועות לימוד נפרדים. למשל, המקצועות תנ"ך לחינוך הממלכתי, תנ"ך לחינוך הממלכתי-דתי ותנ"ך לחינוך החרדי נספרו במיפוי זה כשלושה מקצועות. בדיקה של מספר המקצועות המיועדים למגזר אחד בלבד ו/או לנתיב לימודים אחד בלבד עשויה להסתכם במספר נמוך יותר, בייחוד במקצועות החובה (למשל בחינוך הממלכתי יש כיום שבעה מקצועות חובה).

לבקשת מרכז המחקר והמידע של הכנסת מסר אגף הבחינות של משרד החינוך נתונים על מספר התלמידים שנבחנו בבחינות הבגרות במקצועות הבחירה בלבד. הנתונים הסופיים העדכניים ביותר שבידי האגף בשלב זה הם נתוני בחינות הבגרות של שנת הלימודים תשס"ט (2008/09). על-פי נתונים אלו, **מספר מקצועות הבחירה שבהם נבחנו תלמידים בבחינות בגרות בשנת תשס"ט (מרמת 3 יחידות לימוד ומעלה, הן בנתיב העיוני והן בנתיב הטכנולוגי) היה כדלקמן:**

- רמת 3 יחידות לימוד – 68 מקצועות;
- רמת 4 יחידות לימוד – 3 מקצועות;
- רמת 5 יחידות לימוד – 43 מקצועות.

בשלב זה טרם התקבלו נתונים על מספר התלמידים שנבחנו ברמת לימוד של יחידת לימוד אחת או שתי יחידות לימוד. כמו כן, תיתכן חפיפה בין מקצועות שנלמדו ברמות הלימוד שצוינו לעיל.

ההבדלים במספר התלמידים שנבחנו בבחינות הבגרות במקצועות הבחירה שצוינו לעיל היו גדולים מאוד. למשל, ברמת 5 יחידות לימוד יש מקצועות בחירה שבהם נבחנו אלפי תלמידים (כגון ביולוגיה – 12,653 תלמידים; תנ"ך – 6,998 תלמידים; גיאוגרפיה – 6,154 תלמידים; מדעי המחשב – 5,611 תלמידים), ולעומתם מקצועות שבהם נבחנו מאות ואף עשרות תלמידים (כגון פילוסופיה – 183 תלמידים; גיאולוגיה – 87 תלמידים; גרמנית – 23 תלמידים).

גם ברמת 3 יחידות לימוד ניכרו הבדלים גדולים במספר הנבחים במקצועות הלימוד. יש מקצועות שבהם נבחנו ברמה זו יותר מ-1,000 תלמידים בשנת תשס"ט (כגון ביולוגיה – 1,717 תלמידים; מוט"ב – 1,219 תלמידים, עיצוב אבנים יקרות – 1,041 תלמידים), ויש מקצועות שבהם נבחנו ברמה זו פחות מעשרה תלמידים (כגון מדעי כדור הארץ – 2 תלמידים; ספרדית – 4 תלמידים; ימאות – 4 תלמידים; מערכות תעופה – 4 תלמידים; תכנון הנדסי של מבנים – 6 תלמידים). ברמה זו היו **37 מקצועות לימוד (מתוך 68) שבהם נבחנו פחות מ-100 תלמידים** בשנת הלימודים תשס"ט.

יש להבהיר כי אין להסיק מן הנתונים אשר הוצגו לעיל על מספר מקצועות הבחירה במערכת החינוך מסקנות בדבר מספר המקצועות הממוצע שבהם נבחן כל תלמיד בבחינות הבגרות. על-פי נתונים שהציג משרד החינוך בפני ועדת החינוך של הכנסת בינואר 2010, מספר המקצועות הממוצע בתעודות הבגרות ברמה ארצית הוא 9.1, כלומר שבעה מקצועות חובה ושני מקצועות בחירה במוצע.¹⁶

בצד זאת, נציין כי במסגרת דיון רחב יותר על אפשרויות הבחירה העומדות בפני תלמידים במערכת החינוך, יש לתת את הדעת גם על ההתפלגות של היצע מקצועות הבחירה לבגרות (בחלוקה לפי נתיב עיוני וטכנולוגי) בין רשויות מקומיות ובין בתי-ספר ממגזרים שונים ומדירוג חברתי-כלכלי שונה, כיוון שלהיבט זה עשויה להיות השלכה על קידום שוויון ההזדמנויות במערכת החינוך.

¹⁶ [פרוטוקול מס' 142 משיבת ועדת החינוך, התרבות והספורט של הכנסת](#), 19 בינואר 2010, באתר האינטרנט של הכנסת.

3.1 מספר מקצועות הבחירה במדינות בעולם

בשנת 2007 ערכה קבוצת ון-ליר לחינוך ממכון ון-ליר בירושלים עבודה מקיפה בנושא בחינות הבגרות בישראל, ובייחוד בדבר האפשרויות העומדות בפני משרד החינוך בבואו לדון על המתכונת הרצויה של הבחינות.¹⁷ העבודה נעשתה לפי בקשת המדען הראשי של משרד החינוך. בעבודה זו הוצגו בין היתר ההסדרים הנוגעים לבחינות בגרות ב-17 מדינות בעולם, ובתוך כך הוצג מספר מקצועות הבחירה האפשריים המוצעים לתלמיד (וכן מספר בחינות החובה). הנתונים שהוצגו בסקירה מבוססים על דוח שחובר בשנת 1996 במכון סאלד. נדגיש כי בשלב זה לא בדקנו אם חלו שינויים מהותיים בהרכב בחינות הבגרות באותן מדינות מאז נערכה הסקירה.

מן הסקירה עלה כי יש הבדלים מסוימים ב"סל מקצועות הבחירה" המוצע לתלמיד בכל מדינה ומדינה מן המדינות שנסקרו, ועם זאת, ברוב המדינות נכללים בסל זה 50 מקצועות בחירה לכל היותר. בעשר מדינות היו 31 מקצועות בחירה או פחות. שתי מדינות יוצאות דופן בעניין זה: באנגליה מוצעים יותר מ-100 מקצועות בחירה, ובנורבגיה מוצעים כ-200 מקצועות בחירה.

---

¹⁷ מובא מתוך: קבוצת ון-ליר לחינוך, בחינות בגרות – מסגרת להבנת מערכת החינוך בישראל כיום ולניתוח כיווני הכרעה אפשריים בבחינות הבגרות, עבודה שנעשתה בהזמנת לשכת המדען הראשי של משרד החינוך, מרס 2007; מקור הנתונים: יצחק פרידמן ונאווה בן-גלים, בחינות הגמר והבגרות במדינות נבחרות – מטרות ודרכי ביצוע, מכון סאלד, 1996.

יש להבהיר כי הניתוח של סל מקצועות הבחירה בסקירה האמורה של קבוצת ון-ליר לחינוך נעשה בהקשר של דיון רחב באפשרויות ההכרעה ובתמהילים הנוגעים למתכונת הכללית של בחינות הבגרות.

